

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України «Про внесення змін до статті 255 Кодексу
України про адміністративні правопорушення, статей 222-1 та 222-2
Кримінального кодексу України та деяких законів щодо вдосконалення
законодавства у сфері запобігання зловживанням на оптовому
енергетичному ринку»»
(реєстр. № 12299-1 від 26.12.2024)*

***Анотація.** В Інформаційній довідці розглянуто питання вдосконалення підстав відповідальності за порушення законодавства, що регулює функціонування оптового енергетичного ринку в контексті проекту Закону України (реєстр. № 12299-1 від 26.12.2024 р.) (далі – Законопроект).*

Проаналізовано відповідність Законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, положенням чинного законодавства про адміністративну та кримінальну відповідальність, законам України, що регулюють суспільні відносини у сфері енергетики.

***Ключові слова:** адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, штраф, оптовий енергетичний ринок, енергетичний продукт, зловживання.*

Вступна частина. Метою Законопроекту є уточнення положень галузевого законодавства у сфері функціонування оптового енергетичного ринку, визначення повноважень Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) складати протокол про адміністративні правопорушення, посилення кримінальної відповідальності за порушення законодавства, що регулює функціонування оптового енергетичного ринку.

Законопроект є альтернативним до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення та деяких законів щодо вдосконалення законодавства у сфері запобігання зловживанням на оптовому енергетичному ринку» (реєстр. № 12299 від 09.12.2024 року).

Основна частина. Проектом пропонується внесення змін до статті 255 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), статей 222-1 та 222-2 Кримінального кодексу України (далі – КК), а також до законів України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», «Про ринок електричної енергії», «Про ринок природного газу».

Підтримуючи необхідність удосконалення положень КУпАП щодо надання посадовим особам НКРЕКП повноважень складати протоколи про адміністративні правопорушення, слід зазначити, що пропозиції щодо внесення змін до статті 77 Закону України «Про ринок електричної енергії» та статті 59 Закону України «Про ринок природного газу» потребують належного обґрунтування.

Так, у зв'язку з імплементацією у вітчизняне законодавство вимог Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 1227/2011 від 25 жовтня

2011 року щодо доброчесності та прозорості оптового енергетичного ринку, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках» (далі – Закон про REMIT) визначено, що здійснення операцій з оптовими енергетичними продуктами без реєстрації як учасника оптового енергетичного ринку в Україні визнається зловживанням на оптовому енергетичному ринку. Закон про REMIT впроваджує фундаментальні принципи європейського енергетичного ринку в Україні, створює передумови для стабільного функціонування вітчизняної енергетичної системи та її синхронізації з енергетичними системами держав-членів ЄС. Крім того, він визначає сфери відповідальності за зловживання та порушення на оптовому енергетичному ринку. Законодавчо встановлено, що з 1 лютого 2024 року всі операції з оптовими енергетичними продуктами можуть здійснюватися виключно особами, які зареєструвалися як учасники оптового енергетичного ринку. З метою практичної реалізації положень Закону про REMIT останнім часом були прийняті такі постанови НКРЕКП: «Про затвердження Змін до Порядку розгляду справ про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень» від 22 серпня 2023 року № 1537, «Про затвердження Порядку реєстрації учасників оптового енергетичного ринку» від 4 жовтня 2023 року № 1812, «Про затвердження Порядку розслідування зловживань на оптовому енергетичному ринку» від 26 вересня 2023 року № 1756, «Про затвердження Порядку (методики) визначення розміру штрафів, які накладаються Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» від 29 вересня 2023 року № 1800 тощо.

Згідно з пунктом 3 частини першої статті 21 Закону України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» здійснення операцій з оптовими енергетичними продуктами без реєстрації як учасника оптового енергетичного ринку вважається зловживанням на оптовому енергетичному ринку. Відповідно до частини 2 статті 22 цього Закону за порушення законодавства у сфері енергетики до суб'єктів господарювання, що провадять відповідну діяльність, НКРЕКП може застосовувати санкції, зокрема у вигляді штрафу.

У контексті зазначеного пропонується проектом накладення штрафу в розмірі від 3000 до 150000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян на осіб, які здійснюють операції з оптовими енергетичними продуктами та/або пов'язані з ними без реєстрації як учасника оптового енергетичного ринку, може суттєво вплинути на дохідну частину Державного бюджету України, що, відповідно до частини першої статті 27 Бюджетного кодексу України та частини третьої статті 91 Регламенту Верховної Ради України, потребує фінансово-економічного обґрунтування (включно з відповідними розрахунками).

Крім того, слід враховувати, що адміністративна відповідальність не має компенсаторного характеру, а завдана правопорушенням шкода, відшкодовується окремо в порядку, передбаченому статтею 40 КУпАП. Загалом ефективність юридичної відповідальності залежить не лише від виду та (або) розміру стягнення (покарання), але й від дотримання принципу невідворотності такого стягнення (покарання). Встановлення значних штрафів за протиправні

діяння саме по собі навряд чи здатне суттєво та швидко зменшити кількість правопорушень.

З огляду на бланкетність диспозиції статей 222-1, 222-2 КК доцільність пропонування до них змін викликає сумніви. Зміни норм кримінального закону, зокрема щодо уточнення підстав чи посилення кримінальної відповідальності, повинні мати серйозне наукове обґрунтування, яке має спиратися на результати ґрунтовного аналізу практики застосування відповідної статті КК, включно з даними, які свідчать про недостатню ефективність чинної редакції КК, наявність проблем у застосуванні його норм, наявність випадків, коли справді небезпечні діяння залишалися безкарними через недосконалість закону.

Зауважимо, що в основній частині поданого законопроекту пропонується внести зміни до КУпАП та КК, тоді як у прикінцевих та перехідних положеннях – до законів України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг», «Про ринок електричної енергії» та «Про ринок природного газу». Водночас аналіз законопроекту свідчить, що запропоновані зміни до кодексів не є такими, що логічно обґрунтовують зміст пропонування у проекті змін до низки інших законів України.

Крім того, назва розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» не відповідає вимогам частини восьмої статті 90 Регламенту Верховної Ради України.

Висновок. Законодавче забезпечення запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках сприяє виконанню зобов'язань щодо гармонізації законодавства у сфері енергетики з європейським, підвищенню рівня інтеграції енергетичних ринків України та ЄС, а також зміцненню довіри іноземних учасників до українських енергетичних ринків. У контексті вдосконалення основних засад державної політики у сфері регулювання ринку енергетики доцільним є доопрацювання законопроекту в частині узгодження розміру запропонованих штрафів.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*